

Aleksandra Jargiełło

mgr, Uniwersytet Marii Curie-Skłodowskiej w Lublinie
ORCID: 0000-0002-3776-4050

Strategia „królewskiego kręgå” jako przykład zwalczania przestępczości narkotykowej w Meksyku

Wprowadzenie

Grupy przestępczości zorganizowanej zajmujące się narkobiznesem, w swoim działaniu kierują się przede wszystkim interesem ekonomicznym, dla osiągnięcia którego stosują przemoc, stanowiącą wyzwanie dla bezpieczeństwa i stabilności państw. Przykładem kraju, który najlepiej to obrazuje jest Meksyk.

Celem artykułu jest omówienie istoty jednej z głównych metod stosowanych przez rząd meksykański w walce z liderami ugrupowań przestępczości narkotykowej, określanej w literaturze anglojęzycznej jako *kingpin strategy*. Na użytek analizy została przyjęta nazwa polskojęzyczna, tłumaczona jako strategia „królewskiego kręgå”. Jej zastosowanie znajduje uzasadnienie w etymologii wyrażenia *kingpin* oraz w istocie samej strategii, co zostanie wyjaśnione w dalszej części artykułu. Niniejsza analiza skupi się przede wszystkim na przedstawieniu sposobu, w jaki strategia ta została wdrożona przez administrację Felipe Calderona (2006–2012) i Enrique Peña Nieto (2012–2018) oraz jakie przyniosła efekty. Należy podkreślić, że celem pracy nie jest analiza zastosowania strategii na poziomie operacyjnym, lecz zaprezentowanie jej skutków i udzielenie odpowiedzi na pytanie, w jaki sposób wpłynęła ona na poziom bezpieczeństwa w Meksyku. W tym celu zostały przyjęte dwie tezy badawcze: po pierwsze, zastosowanie strategii królewskiego kręgå przyczyniło się do wzrostu przemocy w państwie, po drugie – doprowadziło do istotnych zmian w środowisku przestępczym.

Głównymi metodami wykorzystanymi w artykule są analiza historyczna, dzięki której została opisana geneza strategii królewskiego kręglu oraz sposób wdrożenia jej przez wspomniane administracje rządowe Meksyku, a także metoda porównawcza. Natomiast metoda czynnikowa została wykorzystana do opisu zmiennych objaśniających, które wpłynęły na zmienną objaśnianą, czyli przemoc. Rozważania zostały oparte na różnorodnej bazie źródłowej, którą stanowią raporty, programy bezpieczeństwa oraz literatura przedmiotu.

Analizę należy rozpocząć od wyjaśnienia kluczowych dla prowadzonego wywodu kategorii analitycznych, szczególną uwagę poświęcając pojęciu przestępczości narkotykowej. Można ją definiować jako pewien rodzaj przestępczości zorganizowanej, opartej na zakazanych w świetle prawa międzynarodowego lub wewnętrznego państw rozmaitych oraz prowadzonych trwale działaniach podmiotów pozapaństwowych w zakresie produkcji, handlu i dystrybucji substancji psychoaktywnych. Organizacje, które są jej podmiotami, posiadają ustaloną strukturę wewnętrzną i są motywowane chęcią korzyści materialnych, a przy realizacji swoich zamierzeń stosują przemoc fizyczną oraz pewne formy nielegalnej presji¹.

Inną, popularną nazwą służącą do opisania zorganizowanych syndykatów przestępczych zajmujących się narkobiznesem jest kartel narkotykowy. Niektórzy sugerują, że powinno się unikać stosowania tego terminu, ponieważ w ekonomii odnosi się on do „[...] formalnych porozumień między stowarzyszeniami biznesowymi lub firmami w celu kontrolowania produkcji, ustalania cen, ograniczania konkurencji i/lub segmentów rynku (według rodzaju produktu, klientów lub terytorium)”², przy czym chodzi głównie o znowę cenową. Współczesne grupy przestępczości zorganizowanej zajmujące się narkobiznesem rzadko ustalają ceny³, a ich wysiłki częściej zmierzają do ograniczenia konkurencji oraz ustanowienia ochrony kontroli terytorialnej poszczególnych rynków. Pomimo tego wyrażenie kartele narkotykowe jest często stosowane zarówno w dyskursie medialnym, jak i politycznym. Dlatego na potrzeby artykułu przestępczość narkotykowa została przyjęta jako główna kategoria analityczna, a wyrażenia takie jak: grupy przestępczości zorganizowanej, grupy przestępczości narkotykowej, organizacje przestępcze i kartele narkotykowe w niniejszej analizie będą używane zamiennie.

¹ Definicja własna na podstawie: M. Madej, *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru atlantyckiego*, PISM, Warszawa 2007, s. 201.

² L. Astorga, D.A. Shirk, *Drug Trafficking Organizations and Counter-Drug Policy Strategies in the U.S.–Mexican Context*, [w:] *Shared Responsibility: US.–Mexico Policy Options for Confronting Organized Crime*, eds. E.L. Olson, D.A. Shirk, A. Selee, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Mexico Institute – Trans-Border Institute at the University of San Diego, Wahington D.C.–San Diego 2010, s. 34 [tłum. A.J].

³ Zmowa cenowa miała miejsce w latach 80. XX w. na najniższym ogniwie łańcucha dostaw kokainy w państwach andyjskich. Odbiorcy liści koki spotykali się dwa razy w roku w celu ustalenia wytycznych odnośnie cen na okres 6 miesięcy. Zob. U. Ługowska, *Boom kokainowy w Ameryce Łacińskiej. Casus Boliwii*, „Trio”, Warszawa 2002, s. 44.

Geneza i istota strategii królewskiego kręgle

Strategia królewskiego kręgle została opracowana na początku lat 90. XX w.⁴ przez Drug Enforcement Administration (DEA) – amerykańską agencję do walki z narkotykami, powstałą w 1973 r. za prezydentury Richarda Nixona, który wypowiedział „wojnę narkotikom”. Z biegiem lat rząd USA zaczął walczyć z substancjami psychoaktywnymi za granicą, w tzw. krajach producenckich i tranzytu. Strategia królewskiego kręgle od początku obejmowała działania DEA w Stanach Zjednoczonych, Meksyku, państwach Ameryki Środkowej i Karaibów oraz w państwach andyjskich odpowiedzialnych głównie za produkcję kokainy. Po raz pierwszy na szeroką skalę została użyta w Kolumbii w celu demontażu kartelu narkotykowego z Medellín (1993 r.) na czele z Pablo Escobarem oraz kartelu z Cali (1995 r.), które były wówczas najpotężniejszymi grupami przestępczości zorganizowanej na zachodniej półkuli⁵.

Analizę istoty strategii należy rozpocząć od wyjaśnienia jej nazwy. Wyrażenie *kingpin* oznacza w potocznym języku angielskim „grubą rybę”⁶. Jest to związek frazeologiczny, który odnosi się do ważnej i wpływowej osoby, mającej władzę i budzącej szacunek w danym środowisku. W świecie kryminalnym oznacza głównego lidera grupy przestępczej lub lidera kartelu narkotykowego, nazywanego także *bossem* lub *capo*. W popkulturze wyrażenie *kingpin* zdobyło popularność dzięki serii komiksów o Spidermanie, które były publikowane przez amerykańskie wydawnictwo Marvel od lat 60., gdzie jedną z czołowych postaci był Wilson Fisk – potężny mafijny boss noszący pseudonim *Kingpin*⁷. Analizując etymologię słowa *kingpin* można zauważyć, że wyrażenie to składa się z dwóch części – wyrazu *king*⁸, w języku angielskim oznaczającego „króla”, oraz *pin*⁹, co można tłumaczyć jako „szpilka”, „czop” lub „kręgiel”. Według Bena Zimmera nazwa strategii zwalczania liderów karteli narkotykowych wywodzi się z gry w kręgle, która ma swój długi rodowód. Dawniej w Europie Zachodniej, zwłaszcza w Anglii, popularna była gra w *skittles*, polegająca na powaleniu przez graczy piłkami dziewięciu kręgli ustawionych na trawie w kwadrat. Najwyższy, zwykle umieszczany na środku, był cięższy od reszty o prawie połowę i nosił nazwę *king-pin*¹⁰. Współcześnie gra w kręgle nosi nazwę *bowling* i obejmuje dziesięć kręgli ustawionych w trójkąt, gdzie słowem *king-pin* określa się środkowy

⁴ O strategii *kingpin* można było wcześniej przeczytać w gazetach oraz raportach agencji DEA, jednak wyrażenie to było używane bez ograniczeń. Dopiero w 1992 r. strategia została rozwinięta i doprecyzowana. Zob. C.A. Pérez Ricart, *La Kingpin Strategy: qué es y cómo llegó a México?*, „Nexos”, 21.10.2019, <https://seguridad.nexos.com.mx/?p=1646> [dostęp: 16.01.2020].

⁵ A. Cockburn, *The kingpin strategy*, „Le Monde Diplomatique”, 30.04.2015, <https://mondediplo.com/openpage/the-kingpin-strategy> [dostęp: 20.01.2020].

⁶ *Kingpin* [hasło], <https://pl.bab.la/slownik/angielski-polski/king-pin> [dostęp: 19.01.2020].

⁷ B. Zimmer, *The Evolution of ‘Kingpin,’ From Lawn Bowling to Drug Trafficking*, „The Wall Street Journal”, 9.11.2018, <https://www.wsj.com/articles/the-evolution-of-kingpin-from-lawn-bowling-to-drug-trafficking-1541781892> [dostęp: 20.01.2020].

⁸ *King* [hasło], <https://pl.bab.la/slownik/angielski-polski/king> [dostęp: 19.01.2020].

⁹ *Pin* [hasło], <https://pl.bab.la/slownik/angielski-polski/pin> [dostęp: 19.01.2020].

¹⁰ B. Zimmer, *op. cit.*

kręgiel o numerze 5, nazywany „królewskim kręglem”¹¹. Uderzenie w niego kulą pełni ważną rolę w strąceniu wszystkich kręgli.

Analogicznie do gry w kręgle, istotą strategii DEA miało być „uderzenie” w kluczowe osoby w kartelu narkotykowym poprzez ich schwytanie lub zabicie, co w rezultacie miało doprowadzić do osłabienia, a następnie upadku całej organizacji przestępczej. Stanowi to nawiązanie do tradycyjnej doktryny lotnictwa USA, według której każdy system wroga musi zawierać tzw. krytyczne węzły, których zniszczenie ma spowodować jego upadek. Strategia ta została oparta na następujących założeniach:

- 1) Stany Zjednoczone Ameryki stoją w obliczu hierarchicznego zagrożenia, które można pokonać poprzez usunięcie kluczowych komponentów przywództwa danej grupy przestępczej. Oznacza to, że struktura organizacyjna karteli narkotykowych jest wertykalna, tak więc nie będą one w stanie istnieć bez swojego głównego lidera¹²;
- 2) narkobiznes jest zjawiskiem złożonym, obejmującym proces składający się z konkretnych etapów, a w kartelu narkotykowym, podobnie jak w przedsiębiorstwie komercyjnym, istnieją pionierzy/komórki odpowiedzialne m.in. za produkcję, dystrybucję, handel i finanse, które są zarządzane i kontrolowane przez konkretne osoby, posiadające autorytet oraz specjalistyczną wiedzę.

Zgodnie z tym, większy sukces można było osiągnąć koncentrując zasoby i środki na zneutralizowaniu ważnych osób trudniących się nielegalną działalnością niż na zwalczaniu jej jako takiej. Osłabienie w ten sposób grupy przestępczej miało prowadzić do uniemożliwienia jej brania aktywnego udziału w międzynarodowym handlu narkotykami i w konsekwencji ograniczyć ilość substancji psychoaktywnych na rynku amerykańskim, co wpisywało się w politykę narkotykową USA opartą na modelu redukcji podaży.

Należy podkreślić, że to właśnie zwalczanie narkobiznesu było głównym celem strategii królewskiego kręgla. Jest to istotne z uwagi na fakt, że w literaturze istnieje także strategia *High Value Target* (HVT) lub *High Value Targeting*, tłumaczona jako „cel o dużym znaczeniu”, która dla niektórych badaczy stanowi synonim omawianej strategii lub określa jej wdrożenie na poziomie operacyjnym¹³. Jednak strategia HVT już na przełomie lat 80. i 90. odnosiła się przede wszystkim do operacji zmierzających do eliminacji głównych przywódców ugrupowań terrorystycznych. Współcześnie również dotyczy zwalczania terroryzmu, dlatego w celu określenia operacji służących walce z narkotykami, za najbardziej uzasadnione wydaje się stosowanie nazwy *kingpin strategy* i/lub jej polskiego odpowiednika.

¹¹ Family Bowling Center, Terminologia bowlingu, <http://www.familybowling.olsztyn.pl/terminologia-bowlingu/> [dostęp: 20.01.2020].

¹² A. Cockburn, *op. cit.*

¹³ N.P. Jones, *Mexico's Illicit Drug Networks and the State Reaction*, Georgetown University Press, Washington D.C. 2016, s. 80.

W praktyce strategia królewskiego kręgå jest realizowana¹⁴ poprzez współpracę DEA z innymi agencjami Stanów Zjednoczonych oraz ich odpowiednikami z państw latynoamerykańskich w celu zakłócenia lub rozbicia organizacji przestępczości narkotykowej, odgrywających znaczącą rolę w produkcji, transporcie, dystrybucji i finansowaniu handlu narkotykami na szeroką skalę. Opiera się ona przede wszystkim na wyeliminowaniu kluczowych postaci karteli narkotykowych, co w praktyce jest realizowane poprzez skoordynowane działania operacyjne policji i służb specjalnych z wykorzystaniem działań wywiadowczych oraz zamrożeniem kont bankowych tych osób¹⁵. Istotną część strategii stanowi ekstradycja liderów danej organizacji przestępczej do Stanów Zjednoczonych oraz późniejsze sądzenie ich przez amerykański wymiar sprawiedliwości w celu przeprowadzenia transparentnego i szybkiego procesu bez obawy o korupcję i wystąpienie przemocy.

Wdrożenie strategii królewskiego kręgå w Meksyku i jej skutki

W Meksyku strategia królewskiego kręgå została kompleksowo wdrożona¹⁶ przez administrację prezydenta Calderona. Tuż po objęciu rządów wypowiedział on tzw. wojnę kartelom narkotykowym¹⁷. Jeden z głównych strategicznych dokumentów rządu – Narodowy Program Bezpieczeństwa Publicznego 2008–2012, zakładał podjęcie wysiłków na rzecz zdemontowania struktur logistycznych i finansowych sieci przestępczych, m.in. poprzez aresztowanie ważnych przywódców grup przestępczych, czemu służyć miały wspólne operacje wojska i policji przeprowadzone w konkretnych regionach kraju. Narzędziem, które miało ułatwić

¹⁴ Strategia znalazła swoje odzwierciedlenie w programach DEA, m.in. na tzw. liście CPOT na której widnieją najpotężniejsze organizacje zajmujące się handlem narkotykami i praniem brudnych pieniędzy. Strategia jest częścią zespołów zadaniowych Organized Crime Drug Enforcement Task Forces (OCDETF) i jest powiązana z programem *Priority Target Organizations* (PTOs), koncentrującym się na demontażu całych sieci handlu narkotykami poprzez aresztowanie i osądzenie liderów oraz konfiskatę zysków. Zob. DEA, Organized Crime Drug Enforcement Task Force (OCDETF), <https://www.dea.gov/organized-crime-drug-enforcement-task-force-ocdetf>; Office of National Drug Control Policy, *Drug Control Strategy; FY2019 Budget and Performance Summary*, April 2019, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2019/05/FY-2019-Budget-Summary-FINAL.pdf> [dostęp: 27.01.2020].

¹⁵ M. Kenney, *From Pablo to Osama: Counter-terrorism Lessons from the War on Drugs*, „Survival” 2003, Vol. 45, Issue 3, s. 190, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396338.2003.9688585> [dostęp: 19.03.2020].

¹⁶ Strategia została użyta już podczas prezydentury Vicente Foxa (2000–2006). W 2003 r. schwytano Osiela Cardenasa Guillena, lidera kartelu Zatokowego. Zob. N.P. Jones, *Organized Crime in Mexico: State Fragility, „Criminal Enclaves,” and a Violent Disequilibrium*, [w:] *The criminalization of States: The Relationship between States and Organized Crime*, eds. J.D. Rosen, B. Bagley, J. Chabat, Lexington Books, Lanham 2019, s. 35.

¹⁷ A. Jargiełło, „Wrogość” w dyskursie polityki Felipe Calderona, „Teki of Political Science and International Relations – UMCS” 2019, Vol. 14, No. 1, s. 181–183, <https://journals.umcs.pl/teka/article/view/9478/7482> [dostęp: 17.03.2020].

tego typu działania, było użycie nowoczesnych technologii i przeprowadzenie działań wywiadowczych¹⁸.

W 2012 r. urząd prezydenta w Meksyku objął Enrique Peña Nieto, który deklarował odejście od zmilitaryzowanego podejścia w walce z kartelami narkotykowymi¹⁹. Jednak w rzeczywistości kontynuował on strategię swojego poprzednika z niewielką modyfikacją, czego dowodem są zapisy Narodowego Programu Bezpieczeństwa Publicznego 2014–2018. Jednym z priorytetów działań rządu miała być likwidacja grup przestępczych, których aktywność skutkowałą wzrostem przemocy i negatywnie wpływała na obywateli²⁰. Początkowo zamierzano zrezygnować z praktyki ujęcia największych bossów narkotykowych, jednak z powodu braku alternatywnych pomysłów na rozprawienie się z ugrupowaniami przestępczymi, rząd postanowił kontynuować strategię królewskiego kręgla. Oprócz samego schwytania i aresztowania liderów grup przestępczych, wysiłki miały koncentrować się na osłabieniu ich struktur logistycznych, operacyjnych i finansowych. Wszystkie te działania, podobnie jak w okresie prezydentury Calderona, planowano przeprowadzić z użyciem danych wywiadowczych, a istotną rolę w realizacji strategii miał odegrać personel marynarki wojennej oraz współpraca Meksyku ze Stanami Zjednoczonymi²¹.

Wdrożenie strategii królewskiego kręgla rozpoczęto od publikacji list najbardziej poszukiwanych przestępców narkotykowych Meksyku. W marcu 2009 r., podczas prezydentury Calderona, prokurator generalny opublikował nazwiska 37 osób, które zagrażały bezpieczeństwu narodowemu państwa²². Rząd Peña Nieto już na początku kadencji podał do publicznej wiadomości listę 122 domniemych przestępców, których aresztowanie było wysokim priorytetem w walce państwa z przestępczością zorganizowaną. Należy przy tym zauważyć, że w przeciwieństwie do swojego poprzednika Peña Nieto nie upublicznił tożsamości przestępców. Imiona, nazwiska i pseudonimy osób poszukiwanych ujawniano dopiero wtedy, gdy dana osoba została aresztowana lub zabita. Prezydent tłumaczył tę decyzję kwestiami bezpieczeństwa i dobrem publicznym²³. W istocie pozwoliło to rządowi na uniknięcie bycia w pełni rozliczonym z efektów wdrożenia strategii.

¹⁸ Secretaria de Seguridad Pública, Decreto por el que se aprueba el Programa Nacional de Seguridad Pública 2008–2012, Diario Oficial 23.03.2009, http://www.ssp.df.gob.mx/TransparenciaSSP/MAdmvoVarios/5Planes%20PNPSP%202008_2012.pdf [dostęp: 30.01.2020].

¹⁹ A. Jargiełło, *Założenia strategii bezpieczeństwa Felipe Calderona i Enrique Peña Nieto w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej w Meksyku*, „Ameryka Łacińska” 2018, nr 1(99), s. 61–62, <http://amerykalacinska.com/ojs/index.php/al/article/view/932/775> [dostęp: 29.01.2020].

²⁰ SEGOB, Programa Nacional de Seguridad Pública 2014–2018, Diario Oficial de la Federación 30.04.2014, http://dof.gob.mx/nota_detalle.php?codigo=5343081&fecha=30%2F04%2F2014 [dostęp: 31.01.2020].

²¹ A. Jargiełło, *Założenia strategii bezpieczeństwa...*, *op. cit.*, s. 63–64.

²² P. Corcoran, *End of Celebrity Capos in Mexico Means Govt Can Get to Work*, InSight Crime, 23.02.2014, <https://www.insightcrime.org/news/analysis/the-end-of-celebrity-capos-in-mexico/> [dostęp: 31.01.2020].

²³ V. Dittmar, *The Mexico Crime Bosses Peña Nieto's Government Toppled*, InSight Crime, 24.09.2018, <https://www.insightcrime.org/news/analysis/mexico-crime-bosses-pena-nietos-government-toppled/> [dostęp: 31.01.2020].

Podczas 6-letniej kadencji Calderona udało się zneutralizować 25 osób. Zostały one schwytane lub zabite przez siły bezpieczeństwa, niektóre z nich straciły życie z rąk swoich rywali²⁴. W 2018 r. podczas prezentacji ostatniego rocznego raportu działań rządu, prezydent Peña Nieto podkreślił, że w ciągu 6 lat dokonano 96 aresztowań, a 14 przestępców zginęło podczas konfrontacji z siłami bezpieczeństwa publicznego, co oznaczało wyeliminowanie 110 podejrzanych²⁵. Można dojść do wniosku, że obydwie administracje zrealizowały swoje plany. Należy jednak pamiętać, że zneutralizowanie liderów karteli narkotykowych nie było celem samym w sobie, lecz środkiem do demontażu grup przestępczości zorganizowanej, co w dalszej kolejności miało skutkować ograniczeniem nielegalnej działalności jaką jest narkobiznes i zmniejszyć przemoc w państwie²⁶. W związku z tym należy odnieść się do pytania postawionego w artykule: w jaki sposób wdrożenie strategii wpłynęło na poziom bezpieczeństwa w Meksyku?

Według Luisa Astorgi i Davida A. Shirka każde zakłócenie sieci handlu narkotykami nasila tylko konflikty i konkurencję między zorganizowanymi grupami przestępczymi, co przyczynia się do powstania bezprecedensowej przemocy o wysokiej intensywności²⁷. Przyczyn wzrostu przemocy wynikającej z zastosowania strategii królewskiego kręgla w Meksyku jest kilka. Zostały one graficznie przedstawione na schemacie (rysunek 1) opracowanym na podstawie analizy literatury przedmiotu.

Przemoc jest konsekwencją walki między konkurencyjnymi kartelami narkotykowymi o strefy wpływów, tzw. *plazas*. Próżnia powstała po neutralizacji lidera danej grupy jest sygnałem dla świata przestępczego o jej tymczasowej słabości, co zachęca inne, często wrogie kartele do działań zmierzających do przejęcia jej stref wpływów. Aresztowanie w 2014 r. i późniejsza ekstradycja w 2017 r. lidera kartelu Sinaloa – Joaquína „El Chapo” Guzmána były głównymi czynnikami dramatycznego wzrostu przemocy w Meksyku w ciągu ostatnich trzech lat. Przemoc wynikała z konfliktu między różnymi frakcjami wrogich karteli, które rywalizowały ze sobą o przejęcie lukratywnych szlaków przemytu narkotyków²⁸. Jedną z nich była Nowa Generacja Jalisco, będąca początkowo komórką kartelu Sinaloa, która w 2010 r. po śmierci jednego z liderów – Ignacio Coronela, pseudonim „Nacho”, wyłoniła się jako osobna grupa. Według ekspertów Nowa Generacja Jalisco na przestrzeni lat stała się jednym z czołowych karteli Meksyku, który słynie z niebywałej przemocy i brutalności²⁹. Niektórzy analitycy sugerują, że odrodzenie przemocy w Tijuanie i gwałtowny wskaźnik zabójstw w pobliskim stanie Kalifornia

²⁴ P. Corcoran, *op. cit.*

²⁵ V. Dittmar, *op. cit.*

²⁶ Rząd amerykański walczy z nielegalnymi substancjami psychoaktywnymi („wojna z narkotykami”), natomiast rząd meksykański skupia się na zwalczaniu przestępczości i przemocy („wojna narkotykowa”).

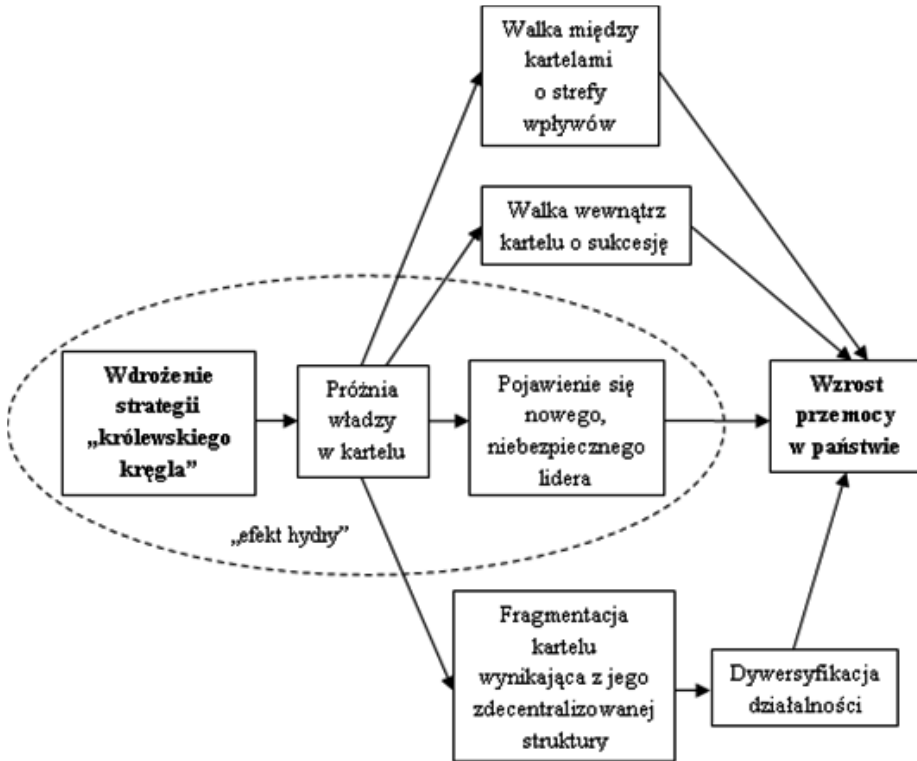
²⁷ L. Astorga, D.A. Shirk, *op. cit.*, s. 43.

²⁸ L. Calderón, O. Rodríguez Ferreira, D.A. Shirk, *Drug Violence in Mexico. Data and Analysis Through 2017*, Justice in Mexico, April 2018, s. 37–38, https://justiceinmexico.org/wp-content/uploads/2018/04/180411_DrugViolenceinMexico-12mb.pdf [dostęp: 4.02.2020].

²⁹ *Jalisco Cartel New Generation (CJNG)*, InSight Crime, <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/jalisco-cartel-new-generation/> [dostęp: 4.02.2020].

Dolna jest powiązany z tym, że Nowa Generacja Jalisco zawarła sojusz z odłami Organizacji Arellano-Félix. W 2018 r. Tijuana była miastem o największej liczbie zabójstw w kraju, z 2246 zabójstwami, czyli wskaźnikiem wynoszącym 115 morderstw na 100 tys. mieszkańców³⁰.

Rysunek 1. Skutki wdrożenia strategii królewskiego kręгла w Meksyku

Źródło: opracowanie własne na podstawie: L. Calderón, O. Rodríguez Ferreira, D.A. Shirk, *Drug Violence in Mexico. Data and Analysis Through 2017*, Justice in Mexico, April 2018, https://justiceinmexico.org/wp-content/uploads/2018/04/180411_DrugViolenceinMexico-12mb.pdf [dostęp: 4.02.2020]; E. Guerrero Gutiérrez, *La raíz de la violencia, "Nexos"*, <https://www.nexos.com.mx/?p=14318> [dostęp: 6.02.2020]; J.S. Beittel, *Mexico: Organized Crime and Drug Trafficking Organizations*, Congressional Research Service, Updated 20.12.2019, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R41576/40> [dostęp: 5.02.2020].

Przemoc jest również bezpośrednim wynikiem walki wewnątrz kartelu narkotykowego o sukcesję. Po zabiciu lub aresztowaniu lidera, w grupie powstaje luka władzy, która powinna zostać jak najszybciej wypełniona, aby organizacja mogła działać efektywnie. Taka sytuacja prowadzi do pojawienia się wewnętrznego

³⁰ J.S. Beittel, *Mexico: Organized Crime and Drug Trafficking Organizations*, Congressional Research Service, Updated 20.12.2019, s. 16, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R41576/40> [dostęp: 5.02.2020].

sporu w łonie kartelu o przejście przywództwa. Zatrzymanie przez rząd w 2008 r. Eduardo Arellano Félix, pseudonim „El Doctor”, przyczyniło się co prawda do osłabienia kartelu z Tijuany, ale spowodowało wystąpienie sporu dotyczącego przywództwa między jego dwoma wewnętrznymi frakcjami: jednej pod przewodnictwem Teodoro „El Teo” Garcíi Simentala, a drugiej pod kontrolą Luisa Fernando Sáncheza Arellano, pseudonim „El Ingeniero”³¹. Również schwytanie „El Chapo” i jego późniejsza ekstradycja do Stanów Zjednoczonych wywołały wewnętrzną bitwę o kontrolę nad organizacją, o czym świadczy atak przeprowadzony w lutym 2017 r. przez Dámaso López Núñeza, znanego jako „Licenciado”, z kartelu Sinaloa, na Ismaela „El Mayo” Zambadę – innego lidera kartelu – i dwóch synów „El Chapo”³². Należy zaznaczyć, że proces polegający na usuwaniu komponentu przywództwa danej organizacji przestępczej i następnie jej „regeneracji” poprzez nowe zwierzchnictwo nazywany jest przez ekspertów jako tzw. efekt hydry. Tak jak w mitologii greckiej odcięcie głowy hydrze skutkowało tym, że potworowi odrastało więcej głów, tak schwytanie lub zabójstwo lidera kartelu narkotykowego powoduje, że w jego miejsce pojawia się nowy lider, który jest równie lub nawet bardziej niebezpieczny³³. Tego typu sytuacja wpływa na aktywność grupy przestępczej, co na ogół przyczynia się do wzrostu przemocy.

Ponadto utrata przywódców danej organizacji w większym stopniu skłania jej frakcje niższego szczebla i poszczególne osoby z kierownictwa do oderwania się i stworzenia nowych grup przestępczych³⁴. Na początku prezydentury Calderona w Meksyku istniały 4 główne kartele narkotykowe, które pełniły istotną rolę w produkcji i przemyśle narkotyków³⁵. Rządowi udało się zdemontować kartel La Familia Michoacana, jednak w międzyczasie doszło do wewnętrznego rozłamów grupy, który dał początek nowemu groźnemu kartelowi Rycerze Templariusze, który stał się jednym z kluczowych podmiotów świata przestępczego³⁶. Z kolei w okresie rządów Peña Nieto, a dokładniej w 2014 r. analitycy odnotowali istnienie od 9 do 20 takich organizacji, z czego 9 odgrywało znaczącą rolę w narkobiznesie³⁷.

Fragmentacja grup przestępczych jest możliwa dzięki ich horyzontalnej strukturze organizacyjnej, co oznacza, że komórki nie podlegają bezpośrednio głównemu liderowi, posiadają większą autonomię i są w stanie przetrwać bez organizacji „matki”³⁸. Decentralizacja struktur współczesnych karteli narkotykowych, a w konsekwencji ich fragmentacja i powstawanie małych komórek przestępczych

³¹ F. Chinchilla, *A Hard-to- Escape Situation Informal Pacts, Kingpin Strategies, and Collective Violence in Mexico*, „Crime, Law and Social Change” 2018, Vol. 69, Issue 4, s. 533–552.

³² J.S. Beittel, *op. cit.*, s. 15.

³³ L. Calderón, O. Rodríguez Ferreira, D.A. Shirk, *op. cit.*, s. 37–38.

³⁴ *Ibidem*.

³⁵ J.S. Beittel, *op. cit.*, s. 14.

³⁶ Poprzez porwania i wymuszenia haraczy grupa zaczęła terroryzować mieszkańców stanu Michoacán, wskutek czego lokalna społeczność utworzyła grupy samoobrony. Zob. *Knights Templar*, InSight Crime, <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/knights-templar-profile/> [dostęp: 4.02.2020].

³⁷ J.S. Beittel, *op. cit.*, s. 14.

³⁸ L. Astorga, D.A. Shirk, *op. cit.*, s. 57.

przyczyniły się do większej dywersyfikacji działań, jak chociażby czerpanie zysków z kradzieży, porwań i wymuszeń. Między 2007 a 2010 r. liczba napadów na banki wzrosła o 100%, kradzieży pojazdów ze stosowaniem przemocy o 108%, a porwań o 188%³⁹. Z kolei podczas kadencji Peña Nieto odnotowano większą liczbę porwań niż podczas prezydentury Calderona⁴⁰. Dywersyfikacja wynika m.in. z faktu, że wiele z nowopowstałych grup przestępczych nie posiada tak dużych możliwości dalszego uczestnictwa w międzynarodowym handlu narkotykami i konkurowania z dużymi kartelami. Dlatego posiadając pewne doświadczenie w nielegalnej działalności i w stosowaniu przemocy, podejmują się one innych nielegalnych działań.

Podsumowanie

Polityki rządów Felipe Calderona i Enrique Peña Nieto doprowadziły do militaryzacji bezpieczeństwa publicznego, eskalacji przemocy⁴¹ i łamania praw człowieka. Samo wdrożenie strategii królewskiego kręgla wywołało negatywne konsekwencje w kontekście bezpieczeństwa – przyczyniło się do gwałtownych walk o sukcesję, przesunięcia sojuszy między kartelami narkotykowymi, rozprzestrzenienia nowych gangów i mniejszych karteli, a także zastąpienia zarówno liderów, jak i grup przestępczych bardziej brutalnymi. Wskutek tego powstała nowa jakość w postaci dynamiki świata przestępczego, charakteryzującego się większą fragmentacją, niestabilnością i generującego większą przemoc, która jest rozległa, zmienna i mniej przewidywalna.

W 2018 r. wybory prezydenckie wygrał Andrés Manuel López Obrador, który jako kandydat na prezydenta zapowiedział, że nie wyklucza możliwości przyznania amnestii dla przywódców najpotężniejszych karteli narkotykowych. Jego program bezpieczeństwa miał się opierać na czterech kluczowych działaniach: walce z korupcją oraz ekonomicznym wykluczeniem społeczeństwa, budowaniu pokoju pod hasłem: „uściski, nie kule” i utworzeniu Gwardii Narodowej. Tuż po objęciu rządów prezydent ogłosił zakończenie wojny narkotykowej, a w styczniu 2019 r. oświadczył, że odkąd jego administracja objęła urząd: „żaden *capo* nie został aresztowany, ponieważ nie jest to naszym głównym celem. Głównym celem jest zagwarantowanie bezpieczeństwa publicznego”⁴². Działania rządu nie zdołały jednak stłumić rosnącej fali przemocy w Meksyku. Jak podaje Sekretariat Wykonawczy ds. Narodowego Systemu Bezpieczeństwa Publicznego (Secretariado Ejecutivo del Sistema Nacional de Seguridad Pública) w 2019 r. w Meksyku dokonano 34 582 morderstw, czyli

³⁹ E. Guerrero Gutiérrez, *La raíz de la violencia*, „Nexos”, 1.06.2011, <https://www.nexos.com.mx/?p=14318> [dostęp: 6.02.2020].

⁴⁰ R. Rísquez, *Could an Amnesty in Mexico Reduce Violence?*, InSight Crime, 15.12.2017, <https://www.insightcrime.org/news/analysis/mexico-torn-amnesty-narco-leaders-urgent-need-peace/> [dostęp: 4.02.2020].

⁴¹ Zob. J.A. Zavaleta Betancourt, *El campo de los estudios de la violencia en México*, „Anuario Latinoamericano Ciencias Políticas y Relaciones Internacionales” 2017, Vol. 4, s. 51–57.

⁴² V. Felbab-Brown, *AMLO's Security Policy: Creative Ideas, Tough Reality*, Brookings Institution, March 2019, s. 15, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2019/03/FP_20190325_mexico_anti-crime.pdf [dostęp: 5.02.2020].

27 zabójstw na 100 tys. mieszkańców, co daje najwyższy w wskaźnik w ostatnim stuleciu⁴³. Przykładem przemocy był wybuch walk po aresztowaniu Ovidia Guzmána Lopeza, syna „El Chapo”, do którego doszło 17 października w mieście Culiacán w stanie Sinaloa⁴⁴. W ich wyniku prezydent nakazał uwolnienie Guzmána Lopeza oraz wycofanie sił bezpieczeństwa w celu uniknięcia rozlewu krwi, co spotkało się dużą krytyką ze strony ekspertów i części społeczeństwa.

Dlatego w dalszym ciągu wyzwaniem dla władz Meksyku pozostaje ograniczenie przemocy w państwie i opracowanie skutecznej strategii walki z grupami przestępczości narkotykowej. Zdaniem niektórych ekspertów⁴⁵ powinna być ona ukierunkowana na demontaż grup przestępczych, które wyrządzają największe szkody społeczeństwu, i polegać na sekwencyjnym prześladowaniu tylko najbardziej brutalnych karteli narkotykowych. Według innych⁴⁶, lepszym sposobem byłoby stworzenie strategii opartej na eliminacji środkowej warstwy operacyjnej kluczowych karteli narkotykowych w celu ograniczenia ich zdolności regeneracyjnych. Niemniej jednak przy konstruowaniu strategii rząd powinien uwzględnić skuteczność dotychczasowych działań oraz specyfikę i dynamikę współczesnych ugrupowań przestępczości narkotykowej.

Bibliografia

- Asmann P., O'Reilly E., *InSight Crime's 2019 Homicide Round-Up*, InSight Crime, 28.01.2020, <https://www.insightcrime.org/news/analysis/insight-crime-2019-homicide-round-up/> [dostęp: 5.02.2020].
- Astorga L., Shirk D.A., *Drug Trafficking Organizations and Counter-Drug Policy Strategies in the U.S.–Mexican Context*, [w:] *Shared Responsibility: US.–Mexico Policy Options for Confronting Organized Crime*, eds. E.L. Olson, D.A. Shirk, A. Selee, Woodrow Wilson International Center for Scholars, Mexico Institute – Trans-Border Institute at the University of San Diego, Wahington D.C.–San Diego 2010.
- Beittel J.S., *Mexico: Organized Crime and Drug Trafficking Organizations*, Congressional Research Service, Updated 20.12.2019, <https://crsreports.congress.gov/product/pdf/R/R41576/40> [dostęp: 5.02.2020].
- Calderón L., Rodríguez Ferreira O., Shirk D.A., *Drug Violence in Mexico. Data and Analysis Through 2017*, Justice in Mexico, April 2018, https://justiceinmexico.org/wp-content/uploads/2018/04/180411_DrugViolenceinMexico-12mb.pdf [dostęp: 4.02.2020].
- Chinchilla F., *A Hard-to- Escape Situation Informal Pacts, Kingpin Strategies, and Collective Violence in Mexico*, „Crime, Law and Social Change” 2018, Vol. 69, Issue 4.

⁴³ P. Asmann, E. O'Reilly, *InSight Crime's 2019 Homicide Round-Up*, InSight Crime, 28.01.2020, <https://www.insightcrime.org/news/analysis/insight-crime-2019-homicide-round-up/> [dostęp: 5.02.2020].

⁴⁴ Kartel dokonał ataku odwetowego na siłach bezpieczeństwa i co najmniej 13 osób zostało zabitych, a dziesiątki innych zostały ranne. Zob. T. McGinnis, *The Capture and Release of Ovidio Guzmán in Culiacán, Sinaloa*, Justice in Mexico, 5.11.2019, <https://justiceinmexico.org/ovidioгуzman-culiacan/> [dostęp: 6.02.2020].

⁴⁵ Zob. E. Guerrero Gutiérrez, *op. cit.*

⁴⁶ Zob. J.S. Beittel, *op. cit.*, s. 30.

- Cockburn A., *The kingpin strategy*, "Le Monde Diplomatique", 30.04.2015, <https://mondediplo.com/openpage/the-kingpin-strategy> [dostęp: 20.01.2020].
- Corcoran P., *End of Celebrity Capos in Mexico Means Govt Can Get to Work*, InSight Crime, 23.02.2014, <https://www.insightcrime.org/news/analysis/the-end-of-celebrity-capos-in-mexico/> [dostęp: 31.01.2020].
- DEA, Organized Crime Drug Enforcement Task Force (OCDETF), <https://www.dea.gov/organized-crime-drug-enforcement-task-force-ocdef> [dostęp: 27.01.2020].
- Dittmar V., *The Mexico Crime Bosses Peña Nieto's Government Toppled*, InSight Crime, 24.09.2018, <https://www.insightcrime.org/news/analysis/mexico-crime-bosses-pena-nietos-government-toppled/> [dostęp: 31.01.2020].
- Family Bowling Center, Terminologia bowlingu, <http://www.familybowling.olsztyn.pl/terminologia-bowlingu/> [dostęp: 20.01.2020].
- Felbab-Brown V., *AMLO's Security Policy: Creative Ideas, Tough Reality*, Brookings Institution, March 2019, https://www.brookings.edu/wp-content/uploads/2019/03/FP_20190325_mexico_anti-crime.pdf [dostęp: 5.02.2020].
- Guerrero Gutiérrez E., *La raíz de la violencia*, "Nexos", 1.06.2011, <https://www.nexos.com.mx/?p=14318> [dostęp: 6.02.2020].
- Jalisco Cartel New Generation (CJNG), InSight Crime, <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/jalisco-cartel-new-generation/> [dostęp: 4.02.2020].
- Jargiełło A., „Wrogość” w dyskursie polityki Felipe Calderona, „Teki of Political Science and International Relations – UMCS” 2019, Vol. 14, No. 1, <https://journals.umcs.pl/teka/article/view/9478/7482> [dostęp: 17.03.2020].
- Jargiełło A., *Założenia strategii bezpieczeństwa Felipe Calderona i Enrique Peñi Nieto w zakresie zwalczania przestępczości zorganizowanej w Meksyku*, „Ameryka Łacińska” 2018, nr 1(99), <http://amerykalacinska.com/ojs/index.php/al/article/view/932/775> [dostęp: 29.01.2020].
- Jones N.P., *Mexico's Illicit Drug Networks and the State Reaction*, Georgetown University Press, Washington D.C. 2016.
- Jones N.P., *Organized Crime in Mexico: State Fragility, "Criminal Enclaves," and a Violent Disequilibrium*, [w:] *The criminalization of States: The Relationship between States and Organized Crime*, eds. J.D. Rosen, B. Bagley, J. Chabat, Lexington Books, Lanham 2019.
- Kenney M., *From Pablo to Osama: Counter-terrorism Lessons from the War on Drugs*, „Survival” 2003, Vol. 45, Issue 3, <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1080/00396338.2003.9688585> [dostęp: 19.03.2020].
- King [hasło], <https://pl.bab.la/slownik/angielski-polski/king> [dostęp: 19.01.2020].
- Kingpin [hasło], [https://pl.bab.la/slownik/angielski-polski/king pin](https://pl.bab.la/slownik/angielski-polski/king%20pin) [dostęp: 19.01.2020].
- Knights Templar, InSight Crime, <https://www.insightcrime.org/mexico-organized-crime-news/knights-templar-profile/> [dostęp: 4.02.2020].
- Ługowska U., *Boom kokainowy w Ameryce Łacińskiej. Casus Boliwii*, „Trio”, Warszawa 2002.
- Madej M., *Zagrożenia asymetryczne bezpieczeństwa państw obszaru atlantyckiego*, PISM, Warszawa 2007.
- McGinnis T., *The Capture and Release of Ovidio Guzmán in Culiacán, Sinaloa*, Justice in Mexico, 5.11.2019, <https://justiceinmexico.org/ovidioguzman-culiacan/> [dostęp: 6.02.2020].
- Office of National Drug Control Policy, *Drug Control Strategy; FY2019 Budget and Performance Summary*, April 2019, <https://www.whitehouse.gov/wp-content/uploads/2019/05/FY-2019-Budget-Summary-FINAL.pdf> [dostęp: 27.01.2020].

- Pérez Ricart C.A., *La Kingpin Strategy: qué es y cómo llegó a México?*, “Nexos”, 21.10.2019, <https://seguridad.nexos.com.mx/?p=1646> [dostęp: 16.01.2020].
- Pin [hasło], <https://pl.bab.la/sownik/angielski-polski/pin> [dostęp: 19.01.2020].
- Rísquez R., *Could an Amnesty in Mexico Reduce Violence?*, InSight Crime, 15.12.2017, <https://www.insightcrime.org/news/analysis/mexico-torn-amnesty-narco-leaders-urgent-need-peace/> [dostęp: 4.02.2020].
- Secretaria de Seguridad Publica, Decreto por el que se aprueba el Programa Nacional de Seguridad Pública 2008–2012, Diario Oficial 23.03.2009, http://www.ssp.df.gob.mx/TransparenciaSSP/MAdmvoVarios/5Planes%20PNPSP%202008_2012.pdf [dostęp: 30.01.2020].
- SEGOB, Programa Nacional de Seguridad Pública 2014–2018, Diario Oficial de la Federación 30.04.2014, http://dof.gob.mx/nota_detalle.php?codigo=5343081&fecha=30%2F04%2F2014 [dostęp: 31.01.2020].
- Zavaleta Betancourt J.A., *El campo de los estudios de la violencia en México*, “Anuario Latinoamericano Ciencias Políticas y Relaciones Internacionales” 2017, Vol. 4.
- Zimmer B., *The Evolution of ‘Kingpin,’ From Lawn Bowling to Drug Trafficking*, “The Wall Street Journal”, 9.11.2018, <https://www.wsj.com/articles/the-evolution-of-kingpin-from-lawn-bowling-to-drug-trafficking-1541781892> [dostęp: 20.01.2020].

Strategia „królewskiego kręgla” jako przykład zwalczania przestępczości narkotykowej w Meksyku

Streszczenie

Strategia „królewskiego kręgla”, znana w literaturze anglojęzycznej jako *kingpin strategy*, stanowi główną metodę walki z liderami ugrupowań przestępczości narkotykowej stosowaną przez rząd Meksyku przy wsparciu Stanów Zjednoczonych. Celem artykułu jest analiza podejścia meksykańskiej administracji do bezpieczeństwa publicznego w kontekście wojny narkotykowej. Analiza wyjaśnia istotę strategii królewskiego kręgla oraz to, w jaki sposób została ona wdrożona przez administracje Felipe Calderona i Enrique Peña Nieto. Ponadto artykuł wskazuje i omawia rezultaty strategii oraz sposób w jaki wpłynęła ona na poziom bezpieczeństwa w Meksyku.

Słowa kluczowe: strategia „królewskiego kręgla”, przestępczość narkotykowa, kartele narkotykowe, Meksyk

The ‘kingpin strategy’: a case study of combating drug crime in Mexico

Abstract

The ‘kingpin strategy’ is a key concept applied to crack down on the major leaders of organised drug crime groups, launched by the consecutive Mexican governments, and supported by the United States. The paper looks at the Mexican approach to the notion of security against the backdrop of the war that is being waged against drugs cartels. It focuses on the key assumptions underlying the ‘kingpin strategy’, and the way in which it was launched during the Calderón and Peña Nieto presidencies. Emphasis has also been placed on the outcomes of the strategy, and its impact on the level of security in Mexico.

Key words: ‘kingpin strategy’, organised drug crime, drug cartels, Mexico

Strategie "des königlichen Kegels" als Beispiel für die Bekämpfung der Drogenkriminalität in Mexiko

Zusammenfassung

Die Strategie des "königlichen Kegels", bekannt in der englischen Literatur als *kingpin strategy*, ist die Antidrogenstrategie gegen die Chefs der Drogenhändlerbanden, welche die Regierung von Mexiko bei Unterstützung der Vereinigten Staaten umsetzte. Das Ziel des Artikels ist die Analyse des Ansatzes der mexikanischen Verwaltung zur öffentlichen Sicherheit vor dem Hintergrund des Drogenkriegs. Die Analyse erklärt den Sinn der Strategie des königlichen Kegels und auf welche Weise diese Strategie durch die Verwaltung von Felipe Calderon i Enrique Peñ Niet eingeleitet wurde. Überdies präsentiert der Artikel die Ergebnisse der Strategie und wie sich unter ihrem Einfluss das Sicherheitsniveau in Mexiko gestaltete.

Schlüsselwörter: Strategie „des königlichen Kegels“, *kingpin strategy*, Drogenkriminalität, Drogenkartellen, Mexiko

Стратегия «королевской кегли» – пример борьбы с наркопреступностью в Мексике

Резюме

Стратегия «королевской кегли», известная в англоязычной литературе как *kingpin strategy* – ключевая концепция борьбы с предводителями наркопреступных группировок, осуществляемая правительством Мексики при поддержке Соединенных Штатов. Целью статьи является анализ подхода мексиканского правительства к вопросам общественной безопасности в контексте войны с наркотиками. В исследовании рассмотрена суть стратегии «королевской кегли», указано, каким образом она была реализована в период работы администраций Филипе Кальдерона и Энрике Пенья Ньето, а также обсуждены результаты внедрения данной стратегии и ее влияние на уровень безопасности в Мексике.

Ключевые слова: стратегия «королевской кегли», *kingpin strategy*, наркопреступность, наркокартели, Мексика